

Titel: Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?

Citation: "Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2010 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-cgn-txr-shoot-idb5b8bc98-fb38-46ba-98f6-2e1b33547a4e.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Tekstredegørelse

1. Bibliografisk beskrivelse 489
2. Manuskriptbeskrivelse 492
3. Tilblivelseshistorie 495
4. Udgivelsesmåde 496

1. Bibliografisk beskrivelse

»Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?« med undertitlen »[Et Samvittighedsspørgsmaal (for at lette min Samvittighed.)]« blev trykt i *Fædrelandet*, 16. årgang, nr. 68, onsdag den 21. marts 1855. Artiklen er signeret »S. Kierkegaard«. *Fædrelandet* blev udgivet af J.F. Giødwad og C. Ploug; sidstnævnte fungerede også som ansvarlig redaktør. Avisen blev trykt hos Louis Klein i København og lå færdig fra trykkeriet kl. 20. Prisen var 6 skilling i løssalg, 5 mark pr. måned, 15 mark pr. kvartal og 3 rigsdaler pr. kvartal leveret uden for København.

Artiklen er blevet kollationeret i tre eksemplarer af *Fædrelandet*, nr. 68, den 21. marts 1855:

A SKs eget eksemplar, uindbundet og ubeskåret, KA, D pk. 17.

B Det Kgl. Biblioteks eksemplar, indbundet og beskåret.*

C Det Kgl. Biblioteks eksemplar, indbundet og beskåret.*

Ved den interne kollation blev der ikke konstateret afvigelser.* Eksemplar A danner grundlag for den følgende beskrivelse.

Format og paginering

Formatet er folio.* Avisen har et omfang på fire sider, svarende til to blade dannet af et enkelt foldet ark. Avisen er trespaltet; de tre første sider er ydermere opdelt af en tværgående, fed-fin dobbeltskillemåde trykt ca. to tredjedele nede på hver side. Pagineringen 281-284 er på forsiden angivet under spalterne, på avisens øvrige sider over. Spalterne er unummeret.*

SKs artikel er trykt på forsiden (s. 281) over den tværgående skillemåde og fylder her første spalte samt to tredjedele af anden spalte. I første spalte findes ud over rubrikken også mellemrubrikken »Til Oplysning«. Derudover indeholder avisen nyheder fra ind- og udland, en føljeton* samt annoncer.

Beskrivelse af eksemplar A

Avisen måler ca. 348 × 512 mm.*

Papir

Der er benyttet almindeligt trykpapir af en træholdig kvalitet.

Typografi

Det fremherskende skriftsnit i avisen er antikva. Fremhævet tekst er sat med fed eller spatieret skrift.

På forsiden findes avisens hoved og datolinje. Hovedet består af et bredt centralfelt og to smalle felter hhv. til venstre og højre herfor. Datolinjen adskiller hovedet fra avisens øvrige tekst.

Det centrale felt har ordlyden:

Fædrelandet. | **1855.** | Abonnementspris i Kjøbenhavn 15 Mk. pr. Kvartal, 5 Mk. pr. Maaned; enkelte Nr. 6 Sk.; udenfor Kjøbenhavn 3 Rdl. | pr. Kvartal frit i Huset. Hver Søgne-Aften udgaaer et Numer.*

Det smalle felt til venstre har følgende ordlyd:

Bladets Comptoir, store Kjøb-|magergade Nr. 54, er aabent | hver Søgnedags Formiddag fra | Kl. 11-1.

Det smalle felt til højre:

Bekjendtgjørelser | indrykkes mod en Betaling af | 4 Sk. for Petitlinien. Ifølge en | Overenskomst med »**Afton-|bladet**« i Stockholm, »**Chri-|stianiaposten**« i Christiania | og »**Handels- och Sjö-|farts-Tidningen**« i Gö-|theborg kunne de ogsaa blive | indførte i disse mod en lignende | Betaling for hvert Blad.

Derunder er datolinjen placeret, indrammet af to tværgående dobbeltstreger; den øverste er fed-fin, den nederste fin-fed. Datolinjen har ordlyden:

16de Aarg. Onsdagen den 21. Marts. Nr. 68.

Oplysningen om årgang er venstrestillet, dateringen centreret, og avisnummeret højrestillet.*

Nederst i avisens sidste spalte, adskilt fra den foregående notits af en skillestreg i hele spaltens bredde, er trykkesidspunktet angivet:

Færdigt fra Trykkeriet Kl. 8

Bagsidens fod er adskilt fra avisens øvrige tekst af en tværgående, fed-fin dobbeltstillestreg og har ordlyden:

Udgivere: **J. F. Giødwad** og **C. Ploug**; ansvarlig: **C. Ploug**. | [Skillestreg] | Trykt med Hurtigpresse hos *Louis Klein*.

Artiklens overskrift »Er dette christelig Gudsdyrkelse eller | er det at holde Gud for Nar?«, der er fed og centreret i spalten, er sat med en punktstørrelse ca. 1 grad større end brødteksten.* Undertitlen »[Et Samvittighedsspørgsmaal (for at lette min | Samvittighed.)]« er centreret i spalten og sat med samme punktstørrelse som brødteksten; »Et Samvittighedsspørgsmaal« er spatieret. Under en kort skillestreg følger dateringen »Mai 1854.« og den spatierede signatur »S. Kierkegaard.« indrykket fra hhv. for- og bagkant på samme linje.

Artiklen indledes af en uncial, der er fed og sat med en punktstørrelse ca. 2 grader større end brødteksten. Mellemlinjen »Til Oplysning.« er fed og centreret i spalten. Derefter følger endnu en datering, »Christi Himmelfartsdag.«, indrykket fra bagkant. Derunder står »1. Til det om Læreren (Præsten), at han er | den trivielle Modsætning.«, sat spatieret og centreret i spalten. Nederst i første spalte ses en fodnote, placeret under en kort, venstrestillet streg og i en punktstørrelse ca. 2 grader mindre end brødteksten. I anden spalte følger »2. Til det om Situationen.«, spatieret og centreret i spalten. Efter artiklen er trykt en længere skillestreg, der afgrænser SKs tekst fra den øvrige tekst i spalten.

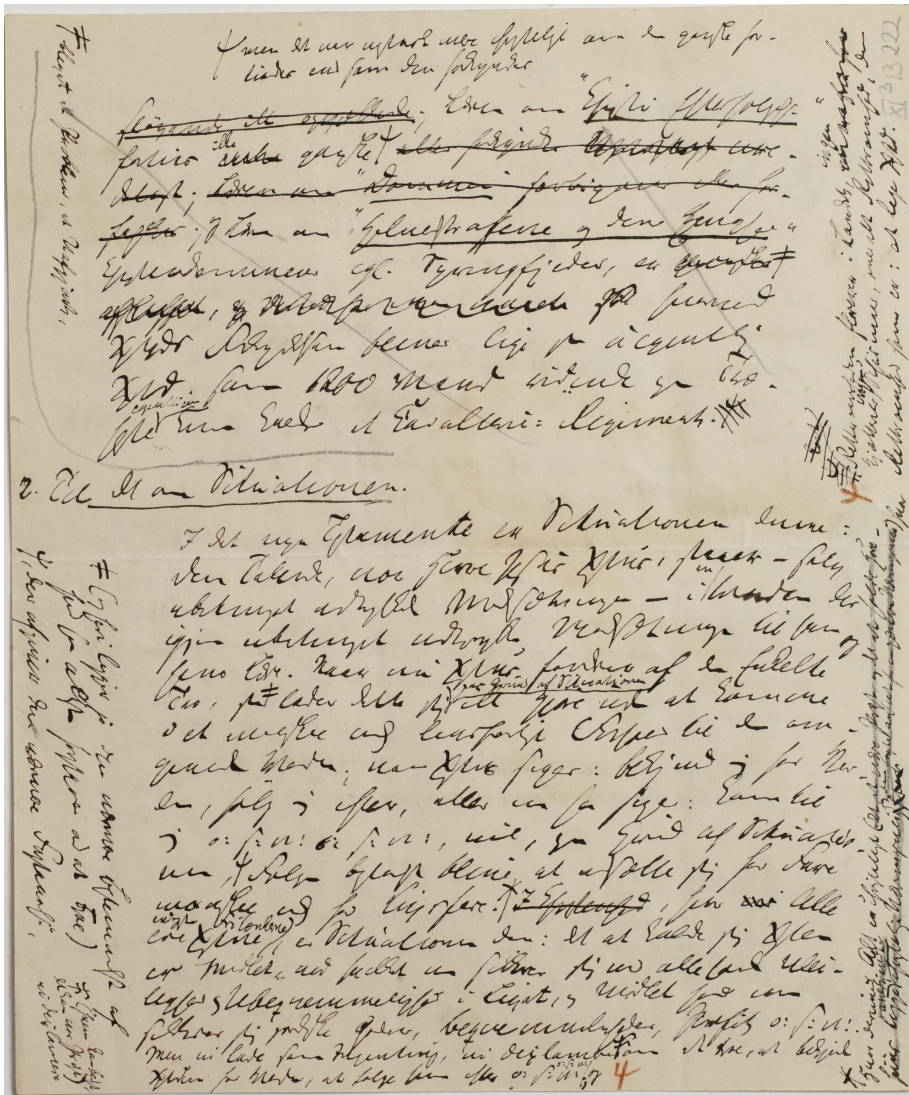
Spaltekolonnen måler ca. 88 mm i bredden, og der er op til 53 linjer i hver af artiklens spalter. Mellem avisens spalter er sat en fed, lodret skillestreg. Brødteksten er sat med en skriftstørrelse svarende til ca. 10 punkt (korpus). Der er dobbelt ordmelletrum efter punktum.

De få trykfejl i artiklen skyldes læderede typer.*

2. Manuskriptbeskrivelse

Til »Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?« findes følgende manuskript i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kgl. Bibliotek.

- CGN 1 Kladde til »Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?« (SKS 14, 155-156).
- 2 løse blade i 4° med afvirkningskant i venstre side.*
- Ingen paginering.
- Papir: gulligt koncept, glat. Mål: 165 × 198 mm.*
- Første blad er foldet på langs; en bred inderspalte rummer tekst, yderspalten tilføjelser. Bladet er efter beskrivning blevet foldet en gang på tværs. Andet blad er kun blevet foldet på tværs; bladet er beskrevet i næsten hele sidens bredde.

22. Ms. 1, bl. [2v], kladde med tilføjelser

På bl. [1r] findes den med blyant slettede overskrift »**Er dette christelig Gudsdyrkelse eller / er det at gjøre Nar af Gud?**« ændret til »**Er dette**

christelig Gudsdyrkelse / eller er det at gøre Nar af Gud holde Gud for Nar?«. I marginen, ud for overskriften, står »Et Samvittigheds-
Spørgsmaal. / (For at lette min Samvittighed)«. Denne påskrift findes igen længere nede i marginen, i kantede parenteser, med første linje understreget. Herfra indvises den med et blyantskrevet dobbeltkors mellem dateringen »Mai 1854.« og forfatterinitialerne »S.K.«, der står i inderspalten umiddelbart efter overskrifterne. Ud for overskrifterne findes desuden påskriften »bliver staaende.«, slettet med blyant. På bl. [2r] findes dateringen »Christi Himmelfartsdag.« samt påskrifterne »Anmærkninger« og »Et Mellemlad.«, begge slettet med blyant, erstattet af »Til Oplysning«. Derunder følger »1. Til det Sted om Læreren (Præsten) at han er den trivielle Modsætning.« og længere nede den med blyant slettede påskrift »Til det Sted om Læren.«. I marginen findes endvidere en »Anm.«, indvist i teksten med et kors i rødkridt. På bl. [2v] ses »2. Til det om Situationen.«. Et enkelt indvisningstegn på bl. [2v] er skrevet med rødkridt.

Mange korrektioner, både tilføjelser og sletninger. Ud over overskrifterne ses på første blad kun sletninger, med blæk eller blyant, af enkelte ord. Andet blad er derimod præget af mange tilføjelser og mange sletninger. Se illustration 22. På såvel recto- som versoside er tilføjelser placeret over inderspalten, over de pågældende linjer, i en smal højre margin og i en smallere venstre margin, heraf nogle på langs. Mange enkeltord og linjer er slettet med blæk eller blyant. Den midterste passage med overskriften »Til det Sted om Læren.«, der afslutter bl. [2r] og fortsætter til midtvejs på bl. [2v], er slettet med blyantstreger på skrå og en lodret blyantstreg langs først højre og så venstre margin.

(KA, B pk. 52, læg 1; Pap. XI 3 B 222)*

1

3. Tilblivelseshistorie

SK angreb den officielle kristendomsforkyndelse i Danmark, først med 21 artikler i *Fædrelandet* (fra den 18. dec. 1854 til den 26. maj 1855), dernæst med sit tidsskrift *Øieblikket*.^{*} Artiklen »Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?« var SKs syvende indlæg i denne kirkestrid.

Af kladdematerialet ses, at teksten er blevet til ad to gange, på hver sit løse blad: Første del er dateret »Mai 1854«, anden del »Christi Himmelfartsdag«; sidstnævnte vil sige den 25. maj 1854.^{*} Omkring ti måneder senere blev artiklen trykt. Det er ikke usædvanligt, at SK har ladet tekst ligge og afventet et strategisk bejligt tidspunkt for trykningen af den.

Der foreligger ingen renskrift (trykmanuskript) til artiklen.

4. Udgivelsesmåde

»Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?« blev som nævnt trykt i *Fædrelandet*.^{*} Det har ikke været muligt at efterspore, om SK modtog honorar for artiklen.

Dele af artiklen blev frit oversat til svensk allerede i SKs levetid; bogen *Den officiella kristendomen är icke det nya testamentets kristendom. Framställning af dr. Søren Kierkegaard's polemik mot statskyrkan i Danmark*, hvori de fleste af SKs artikler fra kirkestriden er blevet oversat i uddrag, udkom i København i 1855.^{*} De fragmentariske oversættelser strækker sig til og med artiklen »Et Resultat«, trykt i *Fædrelandet*, nr. 107, den 10. maj 1855; den anonyme redaktør har sandsynligvis antaget, at SK under denne overskrift afsluttede sit angreb på kirken, og har herefter ladet bogen trykke.

Af stor betydning for receptionen i SKs umiddelbare eftertid var Rasmus Nielsens udgivelse af S.

Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K14,

Kierkegaard's Bladartikler i 1857 (Bl.art.). Heri indgår størstedelen af SKs artikler, også »Er dette christelig Gudsdyrkelse eller er det at holde Gud for Nar?«^{*}.-